

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Gdańsku

LGD.410.010.02.2019

Pani
Magdalena Majewska
Burmistrz Kępic
Urząd Miejski w Kępicach
ul. Niepodległości 6
77-230 Kępice

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/19/077 – Zapobieganie rozprzestrzenianiu się barszczy kaukaskich w Polsce

I. I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Urząd Miejski w Kępicach, 77-230 Kępice, ul. Niepodległości 6 (dalej: „Urząd”).
Kierownik jednostki kontrolowanej	Magdalena Majewska, Burmistrz Kępice od 5 grudnia 2010 r. (dalej: „Burmistrz”).
Zakres przedmiotowy kontroli	Prawidłowość i skuteczność zwalczania barszczu kaukaskich.
Okres objęty kontrolą	Lata 2013-2019 (do 16 września).
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ¹ .
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Gdańsku.
Kontroler	Katarzyna Juchniewicz, specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LGD/91/2019 z 17 czerwca 2019 r. (akta kontroli str. 1)

II. Ocena ogólna² kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA	Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia działalność Urzędu w zakresie zwalczania barszczu kaukaskich ³ w okresie objętym kontrolą.
Uzasadnienie oceny ogólnej	Działania podejmowane w Urzędzie zakresie objętym kontrolą były rzetelne, poprzedzone diagnozą stanu faktycznego. Przyjęta do długoterminowego stosowania metoda zwalczania na terenie Gminy Kępice (dalej: „Gmina”) barszczu Sosnowskiego ⁴ została wybrana na podstawie prac na powierzchniach testowych. Wykonano i aktualizowano, precyzyjną inwentaryzację miejsc występowania barszczu Sosnowskiego, obejmującą zgłoszenia z terenu całej Gminy. Pracownik Urzędu, któremu powierzono realizację zadań związanych ze zwalczaniem barszczu, posiadał odpowiednie wykształcenie i doświadczenie. W okresie objętym kontrolą realizowano trzy projekty dofinansowane ze środków zewnętrznych, przeznaczonych na ochronę rodzimej przyrody przed inwazją obcych, ekspansywnych gatunków roślin, w ramach których m.in. prowadzono zwalczanie barszczu Sosnowskiego i edukację w tym zakresie. W wyniku realizacji w 2013 r. projektu „Likwidacja barszczu Sosnowskiego na terenie Gminy Kępice – etap I” (dalej: „projekt pilotażowy”) wykonano szczegółową inwentaryzację, obejmującą zgłoszenia miejsc występowania barszczu oraz przeprowadzono jego zwalczanie na poletkach testowych o łącznej powierzchni 2,1 ha. Wyniki tych działań stanowiły podstawę do wytypowania najbardziej efektywnej technologii zwalczania barszczu na terenie Gminy. Technologię tę, polegającą na przemiennym stosowaniu zabiegów mechanicznych i chemicznych, zastosowano w ramach projektu „Ochrona rodzimej przyrody przed inwazją barszczu Sosnowskiego” (dalej: „projekt wieloletni”). Projekt, rozpoczęty w 2016 r., realizowany jest na powierzchni 48,2005 ha, tj. na całej powierzchni zajętej barszczem wg aktualizacji ww. inwentaryzacji, przeprowadzonej w 2016 r. Inwentaryzację, a następnie zwalczanie barszczu, prowadzono na gruntach będących w posiadaniu Gminy i innych podmiotów, w tym podmiotów prywatnych. Urząd w zakresie identyfikacji i zwalczania barszczu współpracował z mieszkańcami Gminy i właścicielami gruntów, na których barszcz występuje. Podpisano także porozumienie o współpracy z sąsiednią gminą (z Gminą Kobylnica), którego celem było udzielnie

¹ Dz. U. z 2019 r. poz. 489, ze zm. (dalej: „ustawa o NIK”).

² Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną, jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

³ Dla celów kontroli określenie to obejmuje barszcz Sosnowskiego i barszcz Mantegazziego.

⁴ Na terenie Gminy z barszczu kaukaskich występuje jedynie barszcz Sosnowskiego (*Heracleum sosnowskyi* Manden.).

jej wsparcia merytorycznego przy realizacji projektu mającego na celu zwalczanie barszczu Sosnowskiego.

Działalność edukacyjną i informacyjną w zakresie zwalczania barszczu prowadzono w Urzędzie systematycznie, w całym badanym okresie. Zróżnicowane działania w ww. zakresie kierowano do wszystkich mieszkańców Gminy, w tym do dzieci i młodzieży, m.in. w ramach realizowanego w 2016 r. projektu „Ochrona Bioróżnorodności – Edukacja Ekologiczna mieszkańców Gminy Kępice” (dalej: „projekt edukacyjny”). Współpracowano z innymi gminami m.in. prowadząc szkolenia w zakresie metod zwalczania barszczu.

Dla zachowania trwałości dotychczasowych efektów zwalczania barszczu Sosnowskiego wskazane jest kontynuowanie działań monitorujących i zwalczających populację odnawiającą się przede wszystkim z pozostających w glebie nasion.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

OBSZAR

Prawidłowość i skuteczność zwalczania barszczu kaukaskich

Opis stanu faktycznego

1.1. W okresie objętym kontrolą zadania związane z inwentaryzacją i zwalczaniem barszczu kaukaskich nie były wprost przypisane konkretnej komórce organizacyjnej Urzędu, nie zostały wyodrębnione w Regulaminie Organizacyjnym Urzędu⁵ lub zakresach czynności pracowników. Do wykonania zadań w zakresie inwentaryzacji miejsc występowania barszczu Sosnowskiego wyznaczono inspektora ds. pozyskiwania środków zewnętrznych w Referacie Inwestycji i Rozwoju Strategicznego Urzędu⁶, który od 2011 r. uczestniczył w działaniach Gminy związanych z rozpoznaniem zagrożenia, inwentaryzacją i opracowaniem metod zwalczania barszczu⁷ oraz prowadził prelekcje i szkolenia na temat inwazyjnych gatunków obcych (w tym barszczu kaukaskich) m.in. na Uniwersytecie Rolniczym w Krakowie, w WFOŚiGW i Urzędzie Miasta i Gminy Czarne.

(akta kontroli str. 9-24, 473-486)

1.2. Rada Miejska w Kępicach w 2014 r. przyjęła uchwałę „w sprawie zwalczania rośliny z gatunku barszcz Sosnowskiego (Heracleum Sosnowskyi) z terenu miasta i gminy Kępice”⁸. W uchwale m.in. zobowiązano właścicieli nieruchomości i inne podmioty nimi władające⁹, do likwidacji ze swoich posesji ww. rośliny, stanowiącej zagrożenie dla zdrowia i życia człowieka oraz środowiska przyrodniczego, w celu zapobieżenia jej rozprzestrzenianiu się. W załączniku nr 1 do uchwały zawarto szczegółową charakterystykę tej rośliny i podano sposoby jej zwalczania¹⁰.

(akta kontroli str. 25-26)

⁵ Wprowadzonym zarządzeniem Burmistrza nr 104/2015 z 15 września 2015 r.

⁶ Inżynier inżynierii środowiska. Do jego zakresu czynności należała m.in. współpraca z Wojewódzkim Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Gdańsku (dalej: „WFOŚiGW”) dot. projektów przyrodniczych.

⁷ M.in. w oparciu o wiedzę i doświadczenia dra Lecha Krzysztofiaka z Wigierskiego Parku Narodowego.

⁸ Uchwała Nr XL/354/2014 z 27 marca 2014 r., weszła w życie 9 maja 2014 r.

⁹ W uchwale doprecyzowano, że przez właścicieli rozumie się także współwłaścicieli, użytkowników wieczystych oraz jednostki organizacyjne i osoby posiadające nieruchomość w zarządzie lub użytkowaniu.

¹⁰ W charakterystyce zawarto m.in. opis zagrożenia: „Łodygi, liście i owoce zawierają olejki lotne, żywice oraz alkaloidy, związki, które w kontakcie ze skórą wywołują nadwrażliwość na działanie promieni słonecznych, a w konsekwencji trudno gojące się oparzenia i rany. Mogą również powodować uszkodzenia układu oddechowego. Blizny na skórze widoczne są przez wiele lat”. W zaleceniach dot. zwalczania podano m.in.: „Zaleca się zwalczanie roślin barszczu Sosnowskiego poprzez mechaniczne ich niszczenie, zachowując przy tym szczególne środki ostrożności (tj. w odzieży ochronnej, rękawicach i osłonie na twarzy). Można powierzyć wyżej wymienione zadania do wykonania firmie specjalizującej się w tego typu usługach.”.

1.3. W Urzędzie nie obowiązywały pisemne procedury inwentaryzacji i zwalczania barszczy. Wypracowano jednak praktykę postępowania w ww. zakresie. Zgłoszenia miejsc występowania barszczu Sosnowskiego pracownicy Urzędu przyjmowali od użytkowników nieruchomości, lokalnych społeczności, sołtysów i radnych, pracowników wykonujących zabiegi zwalczania, pracowników Nadleśnictwa Warcino¹¹. Informacje o pojawianiu się nowych stanowisk barszczu Sosnowskiego sprawdzano i w przypadku stwierdzenia nowych ognisk nanoszono na mapy, mierzono powierzchnię zajęta barszczem i wykonywano dokumentację zdjęciową.

Burmistrz wyjaśniła, że uzupełnieniem szacowania prowadzonego w terenie była analiza map z Geoportalu¹².

Inwentaryzację barszczu Sosnowskiego, obejmującą zgłoszenia z terenu całej Gminy¹³, wykonano w 2013 r. (w ramach projektu pilotażowego), a w 2016 r. przeprowadzono jej aktualizację. W dokumencie sporządzonym w wyniku inwentaryzacji przeprowadzonej w 2013 r. zawarto m.in. opisy poszczególnych działek z uwzględnieniem formy własności, rodzaju użytku, ukształtowania terenu i stopnia opanowania działki przez barszcz (stwierdzono różną intensywność występowania barszczu: od pojedynczych stanowisk, przez skupiska osobników porastające obrzeża lub fragmenty działek do działek, na których występował w zwartych łanach), oznaczenie lokalizacji barszczu na tle mapy Gminy, wskazanie stanowisk na poszczególnych działkach na tle zdjęć z ortofotomapy oraz dokumentację fotograficzną, uwzględniono odległość stanowisk barszczu od granicy obszarów Europejskiej Sieci Natura 2000¹⁴ i innych obszarów objętych ochroną¹⁵.

W inwentaryzacji z 2013 r. udokumentowano występowanie barszczu Sosnowskiego w 13 miejscowościach Gminy¹⁶, na powierzchni 37,7853 ha¹⁷ (117 działek¹⁸), tj. na 0,13% powierzchni Gminy (293,4 km²). Z aktualizacji inwentaryzacji z 2016 r. wynika, że powierzchnia zajęta barszczem Sosnowskiego powiększyła się o 10,3252 ha (aktualizacja objęła 49 działek niezgłoszonych w 2013 r., ponadto powierzchnia zajęta barszczem zwiększyła się na trzech działkach objętych inwentaryzacją w 2013 r.). Powiększenie zinwentaryzowanej powierzchni zajętej barszczem było wynikiem m.in.: zebrania nowych informacji, w tym od pracowników Nadleśnictwa Warcino, rolników, mieszkańców¹⁹. W okresie pomiędzy wykonaniem inwentaryzacji i jej aktualizacji nie odnotowano przypadków ekspansji barszczu na tereny określone w wyniku inwentaryzacji z 2013 r. jako wolne od tej rośliny.

¹¹ Nadleśnictwo, jako partner w projekcie wieloletnim, zobowiązane jest m.in. do monitorowania i informowania Gminy o każdym nowych stanowiskach barszczu Sosnowskiego.

¹² W zakresie skali od 1:500 do 1:10 000 mapa wyświetlana jest w formie ortofotomapy (widok utworzony ze zdjęć satelitarnych) – <http://mapy.geoportal.gov.pl>.

¹³ Inwentaryzacją objęto zgłoszenia miejsc występowania barszczu na terenie całej Gminy, w tym na terenach prywatnych, gminnych, we władaniu Agencji Nieruchomości Rolnych (obecnie Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa), Zarządu Dróg Wojewódzkich w Gdańsku, Zarządu Dróg Powiatowych w Słupsku, Nadleśnictwa Warcino.

¹⁴ W skład Europejskiej Sieci Natura 2000 wchodzi dwa rodzaje obszarów powoływanych niezależnie od siebie: Specjalne Obszary Ochrony [siedlisk] (SOO) wyznaczone na podstawie Dyrektywy w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (92/43/EWG) oraz Obszary Specjalnej Ochrony [ptaków] (OSO) wyznaczone na podstawie Dyrektywy w sprawie ochrony dzikiego ptactwa (79/403/EWG). Funkcjonowanie sieci Natura 2000 uregulowane jest w ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2018 r. poz. 1614, ze zm.).

¹⁵ M.in. Obszar Chronionego Krajobrazu Jezioro Łętowskie i Okolice Kępic, Park Krajobrazowy – Dolina Słupi.

¹⁶ Barcino, Biesowice, Ciecholub, Kotłowo, Mzdowo, Oblęże, Osieki, Osowo, Płocko, Podgóry, Przytocko, Pustowo, Warcino.

¹⁷ Szacowanie powierzchni przeprowadzono używając taśmy mierniczej w przypadku niewielkich arealów. W przypadku pojedynczych rozproszonych osobników, liczono je przyjmując, że jeden (dorosły) zajmuje 4 m². W przypadku większych powierzchni zajętych barszczem ustalano procentowo obszar działki zajmowany przez barszcz i liczono ten obszar mając powierzchnię całej działki. Wykorzystano również mapy z Geoportalu, które oprócz funkcji mierzenia powierzchni pozwoliły na dokładną lokalizację barszczu (zdjęcia lotnicze robiono w momencie kwitnienia barszczu i rośliny były widoczne, jako jaśniejsze miejsca na mapach).

¹⁸ Stanowiących własność: Powiatu Słupskiego – 8 działek, Gminy – 20 działek, Skarbu Państwa – 58 działek, osób prywatnych – 31 działek.

¹⁹ Zmiana liczby działek opanowanych przez barszcz wynikała także z przekształceń geodezyjnych – w obrębie wcześniej zidentyfikowanych działek miały miejsca przypadki scalania lub podziału działek.

Burmistrz wyjaśniła m.in., że rozpoznanie miejsc występowania barszczy było możliwe po otrzymaniu dofinansowania (55,0 tys. zł) w 2013 r. z WFOŚiGW w ramach projektu pilotażowego.

(akta kontroli str.: 27-49, 164-229, 286-405, 473-486)

2.1. W okresie objętym kontrolą na terenie Gminy zwalczano barszcz Sosnowskiego w ramach dwóch projektów:

- w 2013 r. w ramach projektu pilotażowego na powierzchni 2,1 ha (5,5% powierzchni zajętej barszczem wg inwentaryzacji z 2013 r.);
- od 2016 r. w ramach projektu wieloletniego (projekt realizowany do 2020 r.) na powierzchni 48,2005 ha (100% powierzchni zajętej barszczem wg aktualizacji inwentaryzacji z 2016 r.).

(akta kontroli str.: 27-55, 56-163)

Gmina przed realizacją ww. projektów uzyskała zgody wszystkich właścicieli na zwalczanie barszczu Sosnowskiego na ich nieruchomościach.

Z wyjaśnień Burmistrz wynika, że:

- gdyby nie uzyskano takich zgód, zastosowano by zapisy ww. uchwały, obligujące właściciela nieruchomości do zwalczania barszczu we własnym zakresie;
- jeżeli po zakończeniu projektu wieloletniego Gmina nie pozyska dodatkowych środków, zapisy uchwały będą rygorystycznie przestrzegane i każdy właściciel będzie zobligowany do niszczenia barszczu na swojej nieruchomości.

(akta kontroli str.: 473-486)

2.2. Wniosek o realizację projektu pilotażowego złożono do WFOŚiGW 24 kwietnia 2013 r., umowę o dofinansowanie²⁰ podpisano 10 lipca 2013 r. Koszt kwalifikowany zadania wynosił 74,0 tys. zł, a wnioskowane i uzyskane dofinansowanie 55,0 tys. zł. W ramach ww. projektu, zgodnie z umową o dofinansowanie:

- przeprowadzono inwentaryzację barszczu Sosnowskiego obejmującą zgłoszenia z terenu całej Gminy i jego zwalczanie na trzech powierzchniach testowych (koszt kwalifikowany 61,5 tys. zł, w tym 49,5 tys. zł dotacji);
- przygotowano wniosek aplikacyjny o środki unijne²¹, opracowano projekt ww. uchwały, przygotowano materiały informacyjno-edukacyjne, przeprowadzono prelekcje i nadzór merytoryczny (koszt kwalifikowany 12,5 tys. zł, w tym 5,5 tys. zł dotacji).

Głównym celem ww. projektu była ochrona rodzimej przyrody przed inwazją barszczu Sosnowskiego. W jego założeniach przyjęto m.in., że ograniczenie populacji barszczu wpłynie na poprawę bezpieczeństwa ludzi i zwierząt przebywających na terenach, w których ta roślina występuje²².

Zawarcie umowy z wykonawcą²³ poprzedzono postępowaniem o udzielenie zamówienia publicznego w trybie zapytania ofertowego. Umowa obejmowała m.in.:

- przeprowadzenie pilotażowych zabiegów usuwania barszczu na trzech wytypowanych powierzchniach testowych²⁴, różniących się ukształtowaniem terenu, wilgotnością gruntu, pokryciem krzewami i drzewami;

²⁰ Umowa nr WFOŚ/D/II-9.S/142/2013.

²¹ Dotyczący zwalczania barszczu Sosnowskiego na obszarach Natura 2000, położonych w obrębie Gminy, ze środków Instrumentu Finansowego LIFE+.

²² W charakterystyce zadania wskazano m.in., że zagrożenie ze strony barszczu należy rozpatrywać w dwóch płaszczyznach: zagrożenia dla rodzimej flory (jako niezwykle ekspansywna roślina często tworzy zwarte łany, eliminując wszystkie inne gatunki i doprowadzając do powstania monokultur, które w sprzyjających warunkach opanowują nawet setki hektarów) oraz poważnego niebezpieczeństwa dla zdrowia ludzi i zwierząt (sok tej rośliny zawiera związki chemiczne furanokumaryny, obecne w całej roślinie, łącznie z włoskami pokrywającymi liście i łodygi, o silnie parzącym działaniu – dlatego kontakt z nią prowadzi do oparzeń, a jej konsumpcja może spowodować stan zapalny przewodu pokarmowego, krwotoki wewnętrzne i biegunkę, ponadto w upalne dni roślina wydziela olejki eteryczne, które wdychane w większych stężeniach mogą wywołać zawroty głowy, wymioty, zaburzenia świadomości).

²³ Umowa nr 14/2013 z 3 czerwca 2013 r.

- przeprowadzenie trzech wariantów zabiegów na każdej powierzchni testowej: działka 3/12 – dwukrotne koszenie i trzykrotne mazakowanie²⁵ w sezonie, działka 15/7 – trzykrotne koszenie i trzykrotne mazakowanie, działka 21/4 – czterokrotne koszenie i trzykrotne mazakowanie²⁶;
- rozpoczęcie pierwszego koszenia wybranych powierzchni 3 czerwca 2013 r. i wykonywanie kolejnych zabiegów na zgłoszenie Urzędu.

Według zapisów protokołu końcowego odbioru robót na działkach 15/7 i 21/4 z powodu długotrwałych opadów deszczu nie wykonano jednego mazakowania. Zamiast tego wykonano dwa koszenia.

Zwalczanie barszczu zaplanowano jako zabiegi polegające na tak częstym koszeniu i mazakowaniu roślin herbicydem (Roundup 360 SL), aby za każdym razem zniszczyć rośliny wyrosłe z nasion i nie dopuścić do ich zakwitania. Zabiegi wykonywano od początku czerwca do końca października 2013 r., według metodyki opracowanej przez dra Lecha Krzysztofiaka, który sprawował nadzór merytoryczny. Ze sprawozdania z realizacji projektu wynika m.in., że ww. działania przyczyniły się do ograniczenia populacji barszczu na testowych działkach. Największy efekt uzyskano na działce nr 3/12 o płaskim ukształtowaniu terenu. Działka na początku czerwca 2013 r. była całkowicie porośnięta barszczem, a w kolejnym roku około 85% jej powierzchni porośnięte było już inną roślinnością. Ww. zabiegi wykonali odpowiednio przeszkoleni²⁷ pracownicy.

Wniosek aplikacyjny o środki unijne z Instrumentu Finansowego LIFE+, dotyczący zwalczania barszczu na obszarach Natura 2000 na terenie Gminy, 24 lipca 2014 r. przesłano do Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie, jako instytucji współfinansującej, która zaopiniowała wniosek pozytywnie. Komisja Europejska odmówiła dofinansowania projektu, w uzasadnieniu wskazując m.in., że barszcz Sosnowskiego nie stwarza globalnego zagrożenia, jest rośliną inwazyjną jedynie na szczeblu lokalnym.

(akta kontroli str. 27-55, 496-498, 499-521, 551-552)

W sprawozdaniu z realizacji projektu pilotażowego wskazano m.in., że nastąpiło ograniczenie populacji barszczu Sosnowskiego na powierzchniach testowych (częściowo powstrzymano degradację środowiska, powodując powolne odtwarzanie siedlisk rodzimej flory i fauny, które wcześniej zostały zniszczone w wyniku ekspansji barszczu). Jako najważniejszy efekt przedsięwzięcia wskazano szczegółowe rozpoznanie rozmieszczenia i wielkości populacji barszczu Sosnowskiego na terenie Gminy oraz ocenę zagrożeń występowania tej rośliny dla fauny i flory, w tym gatunków i siedlisk objętych różnymi formami ochrony.

(akta kontroli str.: 496-498)

2.3. Kompleksowe zwalczanie barszczu Sosnowskiego na terenie Gminy rozpoczęto w 2016 r. w ramach projektu wieloletniego, dofinansowanego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-

²⁴ Działka 3/12 obręb Biesowice o powierzchni 0,6 ha, część działki 15/7 obręb Biesowice o powierzchni 1,0 ha, część działki 21/4 obręb Biesowice o powierzchni 0,5 ha.

²⁵ Miejscowe nanoszenie herbicydu na powierzchnię pojedynczej rośliny.

²⁶ Zaplanowano, w zależności od intensywności wschodzenia nowych roślin, możliwość zwiększenia lub zmniejszenia liczby powtórzeń mazakowania lub koszenia w jednym sezonie.

²⁷ M.in. w zakresie zwalczania barszczu metodami mechanicznymi (obsługi wykaszarek spalinowych, metodyki wykonywania prac oraz zasad bezpieczeństwa przy obsłudze sprzętu), zwalczania chemicznego (zastosowania środków chemicznych, przygotowania roztworu, zasad bezpieczeństwa przy pracach z użyciem środków chemicznych), stosowania odzieży ochronnej, technologii wykonywania poszczególnych zabiegów, uzależnienia rodzajów prac od warunków atmosferycznych, znajomości tej rośliny i jej rozpoznawania w terenie w różnych stadiach rozwoju, a także zagrożeń związanych z jej toksycznością.

2020²⁸. Realizację projektu rozpoczęto 1 kwietnia 2016 r., a jego zakończenie planowane jest na 30 listopada 2020 r.

Wartość projektu określono na 2 929,1 tys. zł (w tym dofinansowanie z RPO – 70%). Wkład własny w 85% pokrywa WFOŚiGW, a pozostałe 15% – Agencja Nieruchomości Rolnych Oddział Terenowy w Pruszczu Gdańskim²⁹. Projekt jest realizowany przy współpracy z WFOŚiGW i Nadleśnictwem Warcino³⁰. Jako wskaźnik produktu przyjęto liczbę wspartych form ochrony przyrody (trzy), a jako wskaźnik rezultatu – powierzchnię siedlisk wspieranych w celu uzyskania lepszego statusu ochrony (14 371,12 ha³¹).

Wykonanie zabiegów zwalczających na powierzchni 48,2005 ha (na całej powierzchni zajętej barszczem wg aktualizacji inwentaryzacji z 2016 r.) zlecono wykonawcy po przeprowadzeniu negocjacji w trybie in-house³².

Umowa zawarta 15 kwietnia 2016 r. przez Gminę z wykonawcą projektu³³ obejmowała usługę zwalczania barszczu Sosnowskiego³⁴ na zinwentaryzowanych terenach. Wykonawca został zobowiązany do wykonania umowy zgodnie z warunkami określonymi w opisie przedmiotu zamówienia, w tym. m.in. do:

- eliminacji wszystkich zinwentaryzowanych stanowisk barszczu (zamierzenie realizowane w celu zachowania cennych siedlisk przyrodniczych występujących nie tylko na obszarze mającym znaczenie dla Wspólnoty Dolina Wieprzy i Studnicy PLH220038, ale także występujących na pozostałym obszarze Gminy). Teren objęty usługą obejmował około 38 ha, z tego około 3 ha w granicach obszaru Natura 2000;
- wykonania rocznie siedmiu zabiegów usunięcia barszczu (cztery metodą chemiczną i trzy mechaniczną – koszenie), a dodatkowo na każdym etapie stosowania zabiegu mechanicznego polegającego na podcinaniu szyjki korzeniowej pojedynczym okazom barszczu;
- stosowania wyłącznie metody polegającej na mechanicznym usuwaniu barszczu (od sześciu do siedmiu zabiegów w zależności od warunków pogodowych i wzrostu roślin) na obszarach Natura 2000, w pobliżu cieków wodnych i gospodarstw ekologicznych.

Ponadto w przypadku stwierdzenia w trakcie realizacji umowy nowych miejsc występowania barszczu, wykonawca był zobowiązany do ich zinwentaryzowania i – po uzgodnieniu z Gminą – przeprowadzenia zabiegów zwalczających na tych miejscach, przy zastrzeżeniu niezmienności wynagrodzenia wskazanego w umowie.

(akta kontroli str.: 25-26, 56-90, 406-449, 473-486)

Z rocznych raportów z realizacji projektu wieloletniego wynika m.in., że:

- po trzech latach jego realizacji znacznie ograniczono populację barszczu. W miejscowości Podgóry w 2018 r. roślin barszczu nie zauważono, co nie oznacza jednak całkowitego wyeliminowania barszczu z tego obszaru (w glebie mogły zostać nasiona, które wykiełkują w kolejnych latach), dlatego w dalszym ciągu teren jest monitorowany. Na pozostałych obszarach barszcz nadal występuje, chociaż jego populację znacznie ograniczono (w 2017 r. o od 30%

²⁸ Oś priorytetowa 11, Środowisko, Działanie 11.04. Ochrona bioróżnorodności biologicznej.

²⁹ Obecnie Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa Oddział Terenowy w Pruszczu Gdańskim.

³⁰ Umowa partnerska zawarta 21 września 2015 r. pomiędzy Gminą, WFOŚiGW (wspierającym merytorycznie i finansowo realizację projektu) oraz Nadleśnictwem Warcino (wspierającym merytorycznie realizację projektu).

³¹ Za powierzchnię wspieranych siedlisk uznano powierzchnię obszaru Natura 2000 Doliny Wieprzy i Studnicy PLH220038 (14 349 ha), Rezerwatu Torfowisko Potoczek (15,24 ha), Obszaru Chronionego Krajobrazu Jeziora Łętowskiego i okolic Kępic (6,88 ha).

³² W oparciu o przepisy art. 67 ust. 1 pkt 12 w związku z art. 4 pkt 13 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2018 r. poz. 1986, ze zm.) oraz dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/24/UE z dnia 26 lutego 2014 r. w sprawie zamówień publicznych, uchylającą dyrektywę 2014/18/WE (Dz. U. UE L 94/65).

³³ Umowa Nr 23/2016.

³⁴ Wynagrodzenie za cały okres realizacji zamówienia w wysokości do 2 645,0 tys. zł.

do 50%, a w 2018 r. w zasadzie na wszystkich obszarach ograniczono populację o 50%, a na niektórych nawet o około 70%);

- liczebność barszczu uzależniona jest m.in. od ukształtowania terenu, warunków glebowych, wilgotności i dostępności światła słonecznego.

(akta kontroli str.: 451-472)

2.4. Całkowity koszt zabiegów w 2013 r., polegających na zwalczaniu barszczu Sosnowskiego przez wykaszanie i mazakowanie 33% roztworem Roundupu na ww. powierzchniach testowych w czasie całego okresu wegetacyjnego, wyniósł 30,5 tys. zł (netto)³⁵ na powierzchni 2,1 ha. W 2016 r. przyjęto, że koszt siedmiu zabiegów na obszarze 1 ha wyniesie średnio 20,0 tys. zł (netto)³⁶ przy założeniu zwalczania w okresie realizacji projektu, tj. przez pięć lat³⁷. Założono, że koszty kompleksowego zwalczania będą się zmniejszać corocznie o 15%.

(akta kontroli str.: 57-55, 473-486)

2.5. Roślin barszczu Sosnowskiego podczas zabiegów zwalczania nie utylizowano. Gmina, zgodnie z założeniami ww. projektów i umów o dofinansowanie z WFOŚiGW, nie była zobowiązana do utylizacji barszczu.

(akta kontroli str.: 27-52, 56-277, 473-486)

Z wyjaśnień Burmistrz wynika, że:

- skoszona biomasa nie stanowi zagrożenia dla ludzi i środowiska, a jej eliminacja następuje podczas naturalnego rozkładu. Podobnie w przypadku zabiegów chemicznych, po opryskaniu części zielonych zahamowany zostaje proces fotosyntezy, powodując obumieranie i rozkład roślin barszczu. Utylizacja roślin dotyczy tylko kwiatostanów, na których doszło do zawiązania nasion. W projekcie³⁸ założono, że barszcz będzie zwalczany aż siedem razy również dlatego, żeby nie dopuścić do zawiązywania nasion;
- w przypadku zawiązania przez barszcz nasion, należy ścinać kwiatostany i umieścić je w szczelnym plastikowym worku, następnie oddać do miejsca utylizacji odpadów zielonych (kompostowni). Takich przypadków na terenie Gminy od rozpoczęcia kompleksowego zwalczania nie odnotowano.

(akta kontroli str.: 473-486)

2.6. W okresie objętym kontrolą Gmina nie była kontrolowana przez instytucje zewnętrzne w zakresie zwalczania barszczu kaukaskich.

(akta kontroli str. 473-486)

2.7. Z informacji uzyskanej w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK od Starosty Słupskiego wynika, że Starostwo nie posiada informacji o miejscach występowania barszczu terenie Powiatu Słupskiego.

(akta kontroli str. 633-634)

2.8. W wyniku oględzin przeprowadzonych³⁹ na 25 działkach w dziewięciu miejscowościach⁴⁰, stwierdzono m.in.:

- na dziesięciu działkach nie stwierdzono obecności barszczu Sosnowskiego;

³⁵ Przy zastosowanej w 2013 r. 23% stawce VAT 37,5 tys. zł brutto.

³⁶ Przy obowiązującej dla usług 8% stawce VAT, kwota brutto wyniesie 21,6 tys. zł.

³⁷ Wykonawca realizuje również zabiegi na terenie sąsiedniej gminy, koszt (w cenach netto) pojedynczych zabiegów wynosi: za jeden zabieg mechaniczny 50,00 zł /ar, za jeden zabieg chemiczny 32,00 zł/ar. Przy zastosowaniu takiej kombinacji zabiegów jak w gminie Kępice (do siedmiu zabiegów) zwalczanie 1 ha kosztowałoby 27,8 tys. zł (netto).

³⁸ Realizowanym w 2013 r. i od 2016 r.

³⁹ Oględziny przeprowadzono 21 czerwca i 12 lipca 2019 r.

⁴⁰ Oględzinom poddano działki ujawnione w inwentaryzacji z 2013 r. jako miejsca występowania barszczu w miejscowościach: Biesowice (działki nr: 3/5, 15/7, 21/4, 142/3), Ciecholub (działki nr 1/24, 3 /7, 3/11, 20), Przytocko (działki nr 46/6, 426, 461/1), Pustowo (działki nr 95, 102/1, 104, 316), Warcino (działki nr 11/4 i 12), Barcino (działka nr 34/8), Kottowo (działki nr 353/1 i 372), Oblężę (działka nr 5/10) i Osieki (działki nr 11, 18/4, 448, 449).

- stan szaty roślinnej w miejscach, gdzie występowały egzemplarze barszczu, wskazuje na prowadzenie zabiegów jego zwalczania metodą mechaniczną lub mechaniczno-chemiczną (metoda chemiczna w formie oprysku całociowego lub miejscowego);
- brak śladów wskazujących na stosowanie chemicznej metody zwalczania w pobliżu cieków wodnych;
- na terenie użytkowanym jako pastwisko, w runi o wysokości 15-20 cm, miejscowo dość licznie odrastające (noszące ślady spasanania) lub wschodzące egzemplarze barszczu o wykształcających się kilku liściach. Zdjęcia wykonane przy pomocy drona wskazały, że barszcz występował w podobnych stadiach na terenie całej działki;
- egzemplarze rozpoczynające kwitnienie (pięć sztuk) na działce w obrębie Warcino. Stan kwitnących roślin (zniekształcone kwiatostany kwitnące na łodydze o nietypowej dla barszczu wysokości – od 50 cm do około 120 cm) oraz forma rozwojowa części wegetatywnych świadczyły o prowadzeniu w okresie wiosennym zabiegów zwalczających;
- na działkach w pobliżu zabudowy mieszkaniowej umieszczone tablice ostrzegawcze⁴¹.

(akta kontroli str. 492-495)

2.9. W okresie objętym kontrolą, podpisano porozumienie o współpracy z sąsiednią gminą⁴², którego celem było udzielenie wsparcia merytorycznego przy realizacji projektu mającego na celu zwalczanie barszczu Sosnowskiego.

(akta kontroli str. 492-494, 554-557)

3. Działania edukacyjne i informacyjne obejmujące zagadnienia związane z zagrożeniem związanym z występowaniem barszczu Sosnowskiego oraz z metodami jego zwalczania prowadzono w Urzędzie w całym badanym okresie.

W 2013 r. w ramach projektu pilotażowego m.in. opracowano ulotkę informacyjną na temat zagrożeń, jakie niesie barszcz Sosnowskiego. Podobną ulotkę opracowano w 2016 r. w ramach projektu wieloletniego. Ulotki dystrybuowano w sołectwach przy pomocy sołtysów oraz rozdawano na różnego rodzaju wydarzeniach (festyny, dożynki, Dni Kępice itp.).

W 2013 r. zorganizowano prelekcję na temat barszczu Sosnowskiego i innych gatunków obcych, ich wpływie na środowisko przyrodnicze i metodach ich zwalczania, którą przeprowadzili w Urzędzie dr Anna Krzysztofiak i dr Lech Krzysztofiak z Wigierskiego Parku Narodowego. W spotkaniu uczestniczyło około 40 osób: mieszkańcy Gminy, w tym radni i sołtysi, przedstawiciele Gminy Słupsk. Uczestnikom przekazano materiały edukacyjno-informacyjne na temat barszczu Sosnowskiego oraz innych gatunków obcych.

(akta kontroli str. 473- 486, 490-491, 496-498, 554-557)

W 2016 r. Gmina otrzymała dofinansowanie z WFOŚiGW na projekt edukacyjny. Koszt całkowity (kwalifikowany) projektu wyniósł 43,6 tys. zł, z tego dotacja z WFOŚiGW – 40,0 tys. zł. Celem projektu był wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców Gminy w zakresie bioróżnorodności, głównie zagrożeń, jakie niesie rozprzestrzenianie się i inwazja barszczu Sosnowskiego.

⁴¹ Z trzema kolorowymi zdjęciami barszczu (pokrój kwitnącego egzemplarza na tle innych roślin, zbliżenie liścia barszczu z uwidocznieniem cech morfologicznych, części generatywnej w fazie dojrzewających owoców na egzemplarzu z zielonymi liśćmi). Tablice opatrzone były informacjami o treści: „Barszcz Sosnowskiego (Heracleum Sosnowskyi Manden) – agresywna roślina inwazyjna, powodująca degradację środowiska przyrodniczego i ograniczająca dostępność terenu. Sok wydzielany przez roślinę stanowi zagrożenie dla zdrowia ludzi i zwierząt – wywołuje zmiany skórne, oparzenia II i III stopnia, a nawet śmierć. Objęty jest prawnym zakazem uprawy, rozmnażania i sprzedaży na terenie Polski. UWAGA! Tablica przygotowana w ramach projektu „Ochrona Bioróżnorodności – Edukacja Ekologiczna mieszkańców Gminy Kępice”. Na tablicach umieszczono oznaczenia WFOŚiGW i Gminy.

⁴² Porozumienie zawarte 29 listopada 2017 r. z Gminą Kobylnica.

W ramach realizacji projektu przeprowadzono konkursy ekologiczne dla przedszkoli (konkurs plastyczny), klas podstawowych (prezentacja multimedialna) i gimnazjalnych (film). Ponadto, przeprowadzono kampanię informacyjną dla mieszkańców Gminy (m.in. artykuły w piśmie „Puls Kępic”).

W wydanej w ramach projektu kolorowej ulotce ze zdjęciami opisano m.in. barszcz Sosnowskiego i jego morfologię, sposób rozmnażania się i rozprzestrzeniania, postępowanie w przypadku kontaktu skóry z barszczem, odpowiedzialność i obowiązki właścicieli i zarządców nieruchomości, metody zapobiegania rozprzestrzenianiu się i zwalczania barszczu, jego wpływ na zdrowie ludzi i zwierząt oraz szkody powodowane przez barszcz. W ulotce umieszczono też mapkę z zaznaczonymi stanowiskami barszczu na terenie Gminy.

W ramach ww. projektu wykonano również tablice edukacyjne (ostrzegawcze) umieszczone w miejscach występowania barszczu, w szczególności w pobliżu zabudowy mieszkaniowej.

(akta kontroli str.: 473- 486, 571-632)

Na stronie internetowej Urzędu w ramach realizacji zapisów umowy z WFOŚiGW o dofinansowanie projektu wieloletniego⁴³ zamieszczano m.in. bieżące informacje o realizacji projektu, w tym ostrzeżenie przed prowadzonymi w wyszczególnionych miejscowościach opryskami chemicznymi roślin.

W 2017 r. Urząd we współpracy z WFOŚiGW m.in. zorganizował spotkanie informacyjne dla osób zainteresowanych metodami zwalczania barszczu Sosnowskiego na terenie gmin. W spotkaniu wzięli udział przedstawiciele kilku gmin z województwa pomorskiego oraz pracownicy WFOŚiGW. Spotkanie połączone było z wyjazdem terenowym w miejsca występowania barszczu na terenie Gminy.

Z raportów z realizacji projektu wieloletniego wynika, że w ramach działań edukacyjno-informacyjnych w każdym z 17 sołectw Gminy przeprowadzano spotkania, na których udzielano informacji oraz omawiano problem występowania barszczu Sosnowskiego na terenie Gminy. Zachęcano również mieszkańców do czynnego udziału w procesie usuwania tej rośliny.

(akta kontroli str.: 451- 486, 490-491)

Z wyjaśnień Burmistrz wynika, że Gmina od lat edukuje mieszkańców na temat zagrożeń, powodowanych przez inwazyjne gatunki roślin, w tym głównie licznie występujący na terenie Gminy barszcz Sosnowskiego. Podstawową formą edukacji było przekazywanie młodzieży w szkołach (w ramach lekcji wychowawczych i zajęć z biologii) informacji jak wygląda ta roślina i jakie zagrożenie powoduje. Dorosłych edukowano w ww. zakresie podczas zebrań wiejskich, w artykułach w bezpłatnym piśmie „Puls Kępic” oraz w wiadomościach podawanych na stronie internetowej www.kepice.pl i profilu Gminy na portalu społecznościowym Facebook.

(akta kontroli str. 473- 486)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

IV. Uwagi i wnioski

W związku z niestwierdzeniem nieprawidłowości Najwyższa Izba Kontroli nie formułuje uwag ani wniosków.

⁴³ Umowa nr RPPM11.04.00-22-0003/15-00.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Gdańsku. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Gdańsk, 24 września 2019 r.

Kontroler

Katarzyna Juchniewicz

Specjalista kontroli państwowej

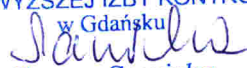

Najwyższa Izba Kontroli

Delegatura w Gdańsku

Dyrektor

2 up.

WICEDYREKTOR DELEGATURY
NAJWYŻSZEJ IZBY KONTROLI
w Gdańsku

...Teresa Sawicka

